

Antwoord op Statenvragen PS 2025-446

De leden van
Provinciale Staten

Beantwoording schriftelijke Statenvragen Statenlid Harm Jan Polinder
van SGP over “Vervolg vragen grondwaterproblemen Eerbeek”

Ingevolge het bepaalde in artikel 39 van het Reglement van Orde Provinciale Staten van Gelderland doen wij u hieronder het antwoord van ons college op de vragen van Harm Jan Polinder van SGP toekomen.

Vraag 1:

Wat is de actuele stand van zaken in het onderzoek naar de oorzaak van de gestegen grondwaterstand in Eerbeek en omgeving? Is er inmiddels meer duidelijkheid over het aandeel van de beëindigde grondwateronttrekking door De Hoop, mede in relatie tot de (natte) weersomstandigheden van voorgaande jaren?

Antwoord:

Het sluiten van papierfabriek De Hoop viel samen met extreme neerslag in de jaren 2023 en 2024. 2023 was het natste jaar ooit sinds 1901. 2024 staat op de derde plaats in de lijst. Om meer inzicht te krijgen hebben we adviesbureau Arcadis gevraagd het effect van het onttrekken van grondwater door papierfabriek De Hoop op de grondwaterstand te onderzoeken. Het bepalen van het effect van een onttrekking brengt in beeld wat het omgekeerde effect is als deze onttrekking beëindigd wordt. Binnen dezelfde opdracht hebben wij Arcadis gevraagd om het effect van de extreme neerslag in 2023-2024 op de grondwaterstand te onderzoeken.

Arcadis berekende dat de onttrekking van papierfabriek De Hoop de grondwaterstand rond het bedrijf tot op enkele honderden meters afstand met meer dan 2 meter verlaagt. Het gevolg van het stopzetten van de onttrekking zou het omgekeerde effect hebben: een stijging van meer dan 2 meter rond het bedrijf. Het effect bereikt de hele kern van Eerbeek en, beperkter, het buitengebied.

Uit het rapport van Arcadis blijkt dat een effect tussen de 0,5 en 1 meter verwacht wordt door de grote hoeveelheid neerslag op de (oost)flank van de Veluwe. Maar dit kan lokaal afwijken.

In hoeverre verandering in de grondwaterstand merkbaar is voor mensen, is van veel factoren afhankelijk, bijvoorbeeld van de maaiveldhoogte ten opzichte van het grondwater en de precieze opbouw van de ondergrond ter plekke. Die vraag kan met het onderzoek van Arcadis niet worden beantwoord.

Voor zowel de beëindigde onttrekking als de extreme neerslag geldt dat de effecten niet gemakkelijk en niet zonder grote onzekerheden zijn vast te stellen of te voorspellen. Dat geldt zowel voor de omvang ervan als voor de locatie waar het effect optreedt. De opbouw van de ondergrond is complex en bevat slecht doorlatende lagen. Op korte afstand kunnen er grote verschillen zijn. We weten niet waar deze lagen zich bevinden en hoe het water zich precies verplaatst. Daarvoor doen we aannames in de modellering.

Ook stroomt neerslag die op de Veluwe valt vertraagd via het grondwater naar de flanken, waar zich Eerbeek en Loenen bevinden. Het is heel lastig vast te stellen in hoeverre effecten van neerslag en grondwateronttrekking met elkaar samenvallen.

In vervolg op het onderzoek van Arcadis hebben wij samen met de gemeente Brummen en het waterschap Vallei & Veluwe een opdracht voor een gebiedsverkenning uitgezet. Het doel van die gebiedsverkenning is meer inzicht te krijgen in de werking van het watersysteem van het gebied, de knelpunten, de mogelijke oplossingsrichtingen en eventuele (tijdelijke) knoppen waar we aan kunnen draaien. We willen een natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem. Daarbij speelt niet alleen de kans op wateroverlast. Ook droogte als gevolg van klimaatverandering en het vasthouden van water is een realiteit waarmee rekening moet worden gehouden.

Vraag 2

Hoe beoordeelt het college de analyse van bewoners, waarin zij concluderen dat het stopzetten van de industriële onttrekking in 2023 heeft geleid tot een stijging van het grondwaterpeil met meer dan vier meter?

Antwoord:

Uit onderzoek blijkt dat in de directe omgeving van papierfabriek De Hoop het effect op de grondwaterstand groter is dan 2 meter. De legenda van het onderzoek is beperkt tot een effect groter dan 2 meter. Een stijging van 4 meter achten wij wel plausibel, echter dan wel ter plaatse van het zwaartepunt van de grondwateronttrekking, op het terrein van papierfabriek De Hoop. Daarbuiten zal het effect beperkter zijn.

Vraag 3

Is het college bereid deze groep bewoners actief te betrekken bij het lopende onderzoek en bij de analyse van grondwaterdata? Zo ja, op welke wijze en binnen welk tijdpad? Zo nee, waarom niet?

Antwoord:

In de afgelopen maanden zijn er verschillende momenten geweest waarop bewoners actief betrokken werden. Dit is ook voor de toekomst geborgd. Wij werken hiervoor intensief samen met de gemeente en het waterschap.

De gemeente Brummen heeft in 2024 huisbezoeken afgelegd om de situatie ter plaatse te onderzoeken en met mensen in gesprek te gaan. Ook is er op 21 november 2024 een informatieavond georganiseerd, door het Waterschap Vallei en Veluwe, de gemeente Brummen en ons college, voor de bewonersgroep bij de Loenenseweg, die op 22 oktober 2024 vragen stelde over de ervaren wateroverlast. In vervolg hierop zijn in maart 2025 bijna wekelijks inloopsprekuren georganiseerd voor inwoners van Eerbeek en Loenen en het buitengebied daaromheen. De gemeente Brummen trad hierbij op als eerste aanspreekpunt, maar sprak ook namens provincie en waterschap.

Het resultaat van het modelonderzoek van Arcadis (zie vraag 1) is ook gedeeld met inwoners. Overigens met vermelding van de kanttekeningen die gezet moeten worden bij het interpreteren van het onderzoek: het onderzoek kent een grote onzekerheidsmarge, gegeven de ondergrond in de Veluwe (zie vraag 1 en 2). Het moet gelezen worden als een ordegrootte van de omvang van wat het effect van de onttrekking en op gebiedsniveau.

Op 12 mei 2025 organiseerde de gemeente Brummen, ook namens het waterschap en ons college, een 'Kennisdag Watersysteem van de Veluwe'. Inwoners van Eerbeek en het omringende buitengebied waren daarbij uitgenodigd. Een provinciaal hydroloog lichtte de resultaten van de bovengenoemde modelstudie toe. De bezoekers kregen ruime gelegenheid vragen te stellen. Van deze kennisdag wordt een verslag gemaakt en naar de aanwezigen verzonden.

Parallel aan deze acties wordt doorlopend gewerkt aan het verbeteren van de informatievoorziening rond het thema water. De websites van provincie, gemeente en waterschap zijn hiervoor belangrijke kanalen. Hierop verwerken we de resultaten van Arcadis. Ook de opgehaalde gebiedskennis uit gesprekken met bewoners en gedeelde kennis tussen de betrokken overheden krijgen hier een plek, bijvoorbeeld in de vorm van een QenA-lijst. Ook werken we aan een animatie en een infographic, die de werking van het grondwatersysteem op de Veluwe verduidelijken aan inwoners en inzicht geeft in de complexiteit ervan.

Vraag 4

In de beantwoording van vraag 2 (PS2024-888) gaf het college aan een verantwoordelijkheid te dragen in het mitigeren van effecten die verband houden met grondwateronttrekking. Acht het college het ook aannemelijk dat deze verantwoordelijkheid zich uitstrekt tot de gevolgen van het beëindigen van een langdurige onttrekking, zoals in het geval van De Hoop? Graag een toelichting.

Antwoord:

Onze verantwoordelijkheid strekt zich niet uit tot het mitigeren van effecten die verband houden met de gevolgen van het beëindigen van een grondwateronttrekking. Bij het

inititiëren van een grondwateronttrekking wordt de natuurlijke (referentie) situatie gewijzigd. Bij het beëindigen van een grondwateronttrekking wordt teruggegaan naar deze natuurlijke (referentie) situatie.

In onze rol als bevoegd gezag toetsen wij en het waterschap beide vergunningaanvragen voor onttrekkingen aan de doelen van de wet. Daarbij moet het bevoegd gezag ook besluiten of de grondwateronttrekking toelaatbaar is. Immers, de natuurlijke (referentie) situatie wordt gewijzigd. Onze verantwoordelijkheid voor het voorkomen en mitigeren van effecten heeft betrekking op het initiëren van een grondwateronttrekking.

Het Stowa (Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer) heeft recent een [rapport](#) gepubliceerd, geschreven door Sterk Consulting en FLO Legal. Beide bedrijven en daarbij aangesloten auteurs worden gezien als juridisch gezaghebbend binnen de fysieke leefomgeving, en dan met name i.r.t. het (grond)waterbeheer. Het rapport "Omgaan met natschade als gevolg van de bestrijding van droogte en verdroging; Omgang met natschade door de jaren heen en de huidige juridische context" gaat in op de problematiek dat door het nemen van droogtemaatregelen ook wateroverlast en natschade kan ontstaan.

Het rapport is o.a. opgesteld in het kader van klimaatverandering: met meer langdurig aaneengesloten periodes van zowel een tekort aan neerslag, als een overvloed aan neerslag. Het rapport biedt goed inzicht in de kaders en verantwoordelijkheden van de verschillende overheden, ook de plaats van de grondwateronttrekkingen daarin, en de beëindiging van grondwateronttrekkingen. In het rapport is ook expliciet opgenomen dat het *"van belang is in te zien dat een onttrekkingsvergunning het recht geeft om te mogen onttrekken; van een verplichting om eeuwig te onttrekken is geen sprake. Het staat de vergunninghouder dus vrij een onttrekking te verminderen of te beëindigen zonder bevreemd te hoeven zijn voor nadeelcompensatieclaims"*.

Vraag 5:

Zijn in de verleende vergunning(en) aan Papierfabriek De Hoop meldings- of nazorgvoorschriften opgenomen, zoals bedoeld in artikel 6.20 van de Waterwet? Zo ja, kan het college deze voorschriften delen? Zo nee, waarom zijn deze voorschriften destijds niet opgenomen?

Antwoord:

Bij besluit van 12 juni 1979 is aan papierfabriek De Hoop vergunning verleend voor het onttrekken van grondwater. Bij ambtshalve besluit van 5 juni 2003 is de vergunning gedeeltelijk ingeperkt om deze in overeenstemming te brengen met het provinciaal beleid van vermindering van grondwateronttrekkingen op de Veluwe. In de voorschriften bij dat besluit is opgenomen dat het bedrijf uiterlijk drie maanden van tevoren moet melden dat zij de wateronttrekking aanmerkelijk beperken of definitief beëindigen. Met dat voorschrift hebben wij destijds invulling gegeven aan artikel 14 van de (toenmalige) Grondwaterwet.

De Waterwet is sinds 1 januari 2024 opgegaan in de Omgevingswet. Binnen (voorheen) de Waterwet (artikel 6.20) is opgenomen dat ook voorschriften opgenomen kunnen

worden om nadelige gevolgen voor het watersysteem weg te nemen, te compenseren of beperken na het staken van de vergunde handeling. Het gaat daarbij om de (mogelijk) nadelige gevolgen voor het watersysteem. Om die reden is opgenomen dat het bedrijf de bronnen moet afdichten wanneer deze niet meer worden gebruikt. Wanneer onttrekkingsputten onbeheerd open blijven staan, dan vormen deze een groter risico voor het verplaatsen van een eventuele verontreinigingen naar de diepere ondergrond met nadelige gevolgen voor het watersysteem.

Bij ambtshalve besluit van 12 juni 2012 hebben wij aanvullend een voorschrift opgenomen om eens per 5 jaar een waterbesparingsplan op te stellen.

Uiteraard kunnen wij deze drie genoemde besluiten delen, waarin de aan de vergunning verbonden voorschriften zijn opgenomen.

Vraag 6:

Is het college bereid, mede naar voorbeeld van bestuurlijke afspraken elders (zoals in Delft en Eindhoven), in overleg te treden met gemeente, waterschap en relevante private partijen om te komen tot structurele afspraken over nazorg en grondwaterbeheer in dit gebied?

Antwoord:

Het resultaat van de gebiedsverkenning geeft naar verwachting meer inzicht in de werking van het watersysteem en het al dan niet aanwezig zijn van knoppen om aan te draaien voor een natuurlijk en toekomstbestendig watersysteem.

Daarbij kijken we niet alleen naar grondwateroverlast, maar ook naar droogte. Zoals bekend ging aan de natte jaren van 2023 en 2024 een periode van langdurige droogte vooraf. Dit jaar nog kregen we te maken met een uitzonderlijk droog voorjaar, met maart als droogste maand ooit gemeten. Dit heeft niet alleen gevolgen voor landbouw en natuur, maar ook voor onze drinkwatervoorraad die zich onder de Veluwe bevindt: drinkwater is een schaars goed, waar we zuinig op zijn. Het is dan ook om die reden dat wij als beleid hebben laagwaardige gebruik van grondwater te beëindigen.

We hebben in Eerbeek en Loenen te maken met een natuurlijk grondwatersysteem. Anders dan in een polder kunnen we het grondwaterpeil maar zeer beperkt regelen of beïnvloeden. De kernen van Eerbeek en Loenen liggen in de grondwaterfluctuatietoneel van de Veluwe. Ze zijn dus van nature onderhevig aan wisselingen in de grondwaterstand. Dit is een verschil met de situatie in Delft en Eindhoven en dat laat zich dan ook niet echt vergelijken.

Op basis van de resultaten van de gebiedsverkenning bekijken gemeente, waterschap en provincie of en welke maatregelen mogelijk en wenselijk zijn, vanuit beide perspectieven: overlast én droogte. Vast staat dat niet alles oplosbaar zal zijn en dat mensen, gegeven de klimaatverandering, ook zelfredzaam zullen moeten zijn.

Vraag 7:

Bewoners geven aan dat schade aan woningen en funderingen tot op heden niet is opgenomen door een onafhankelijke taxateur. Erkent het college dat op basis van artikel 7.18 van

de Waterwet aanleiding bestaat voor schadeonderzoek en – _waar nodig –
_schadevergoeding? Waarom is dit nog niet in gang gezet?

Antwoord:

Wanneer bewoners menen dat ze schade ondervinden door een grondwateronttrekking of -infiltratie kunnen zij bij de provincie een verzoek tot onderzoek indienen. Dit is opgenomen in de Omgevingswet artikel 15.16. Voor de Omgevingswet was dit opgenomen in de Waterwet artikel 7.18. Het verzoek tot onderzoek wordt dan doorgezet naar de AdviesCommissie Schade Grondwater (ACSG) die het schadeonderzoek namens de provincie uitvoert. Echter, schadeonderzoek als gevolg van het stopzetten van een onttrekking valt niet onder de taken van de ACSG, tenzij dit expliciet is opgenomen in de vergunning. Dit omdat het stopzetten van een onttrekking niet wordt gezien als schade die door de onttrekking zelf wordt veroorzaakt, omdat de situatie teruggaat naar de situatie voordat de onttrekking begon. Bij de vergunning voor papierfabriek de Hoop zijn geen voorschriften voor het stopzetten van de onttrekking opgenomen, anders dan de beëindiging ten minste drie maanden vooraf te melden. Er is daarom geen aanleiding voor een schadeonderzoek op basis van Omgevingswet artikel 15.16 (voorheen Waterwet artikel 7.18).

Vraag 8:

Welke acties zijn inmiddels ondernomen naar aanleiding van de brief van bewoners d.d. 22 oktober 2024 en de antwoordbrief van 7 november 2024? Wat is de stand van zaken rond het in kaart brengen van individuele wateroverlast, het onderzoek naar een waterdoorgang onder de Loenenseweg en het opstellen van een watersysteemanalyse?

Antwoord:

Voor het antwoord verwijzen we u ook naar de beantwoording onder vraag 3. Verder hebben we meldingen, die tijdens de waterspreekuren, telefonisch of via het meldsysteem van de gemeente Brummen of anderszins door inwoners zijn gedaan, gearchiveerd en op kaart weergegeven. Dit geeft een goed beeld van de belangrijkste overlastlocaties in en rond Eerbeek.

Op basis van eigen onderzoek en gesprekken met inwoners is een eerste beeld verkregen van zwakke punten in het watersysteem (verdwenen watergangen, achterstallig onderhoud kwelgebieden, laaggelegen gebieden etc.). Problemen (bijvoorbeeld verstopte duikers) die meteen konden worden aangepakt, zijn opgelost. Daarnaast zijn enkele aanpassingen uitgevoerd aan het watersysteem om plaatselijk stagnerend water af te kunnen voeren. Problemen die niet snel opgelost kunnen worden zijn ook in kaart gebracht. Dit zijn problemen waarbij het onzeker is of de voorgestelde oplossingen de overlast daadwerkelijk verminderen, of dat ze bij droogte juist problemen kunnen geven. Deze worden meegenomen in de gebiedsverkenning.

Ook werkt het waterschap op dit moment nog aan hun watersysteemanalyse. Deze wordt naar verwachting dit jaar (2025) afgerond.

Datum

3 juli 2025

Zaaknummer

2025-007149

Blad

7 van 7

Vraag 9:

De herijking van het programma Eerbeek–Loenen zou conform de beantwoording (vraag 6) in het eerste kwartaal van 2025 worden gepresenteerd. Wat is de stand van zaken hiervan? In hoeverre maakt het thema grondwaterproblematiek daarin structureel onderdeel uit?

Antwoord:

De herijking is afgerond. De rapportage ervan verwachten wij voor het zomerreces aan Uw Staten te kunnen aanbieden. Gegeven de overwegingen en de vraagstelling van de motie was het thema grondwaterproblematiek geen onderdeel van de herijking. Wel werkt het programma Eerbeek-Loenen 2030 mee aan de gebiedsverkenning (zie eerder). De uitvoeringsagenda van het programma is hierop geactualiseerd.

Vraag 10:

Tot slot: op welke manier geeft het college structureel invulling aan het contact met de direct gedupeerde bewoners? Welke afspraken zijn hierover gemaakt of worden nog voorbereid?

Antwoord:

Wij hebben met de gemeente Brummen en het Waterschap Vallei en Veluwe afgesproken dat de gemeente Brummen het eerste aanspreekpunt in het contact met bewoners die wateroverlast ervaren. Gemeente, waterschap en provincie Gelderland werken vanuit deze 1-loketgedachte nauw samen om de bewoners zo goed mogelijk van dienst te kunnen zijn.

Eenduidige en gezamenlijke publiekscommunicatie is een belangrijk doel van de gezamenlijke overheden. Eén loket is daar een belangrijk onderdeel van.

Gedeputeerde Staten van Gelderland

Daniël Wigboldus

- Commissaris van de Koning

Johan Osinga

- Secretaris